

УДК 336.63

Петренко В. С.

Херсонський державний університет

Карнаушенко А. С.

Херсонський державний аграрний університет

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СЕЛЕНГУ ТА ЛІЗИНГУ У АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

У даній статті розкрито економічну суть селенгу та лізингу, здійснено аналіз сучасного стану застосування селенових та лізингових операцій сільськими господарствами та встановлено, що їхній стан незадовільний. Авторами наведено приклад застосування селенгу у аграрному підприємстві та перераховано переваги, які отримують підприємства від селенових операцій. У результаті дослідження виявлено велику кількість причин, які впливають на непопулярність селенових операцій. Вважаємо, що вирішення наведених проблеми відкриє нові перспективи залучення фінансових ресурсів для розвитку інноваційної діяльності підприємств.

Ключові слова: селенг, лізинг, джерела фінансування, об'єкт селенгу, суб'єкти селенгу, фінансування інноваційної діяльності, аграрні підприємства.

Постановка проблеми. Впровадження інновацій є найбільш ефективним засобом розвитку підприємств, та забезпечує сильні ринкові позиції, які ґрунтуються на суттєвих конкурентних перевагах. Підприємства, які бажають стати більш конкурентоздатними повинні приділяти належну увагу фінансуванню інноваційної діяльності. Одними із багатьох джерел фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств є селенг та лізинг. Дані види фінансування застосовуються насамперед тоді, коли потрібно швидко вирішити питання з отриманням дорогих верстатів, устаткування, унікальної контрольно-виміральної техніки, енергетичних установок, транспортних засобів та ін. при відсутності достатньої кількості грошових коштів. Селенг та лізинг являються широко відомими та застосовуваними у закордонній практиці, на жаль в Україні вони не набувають такої популярності. Саме впровадження даних фінансових механізмів дасть змогу вітчизняним аграрним підприємствам переконатися в тому, що не обов'язково володіти майном, достатньо лише користуватися ним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зв'язку з пошуком нових джерел фінансування інноваційних проектів, чимало вчених приділили свої роботи темам розкриття суті лізингу та селенгу. Проблему розвитку лізингових послуг в сільському господарстві вивчали Денисенко П.А., Кузьмін В.В., Куліш Т.В., Руденко М.М., Андрійчук В.Г., Баєва О.І., Брюховецька Н.Ю., Внуков Н.М., Газман В.Д., Кашкін В.М., Лещенко М.І., Черненко В.І., Танклевська Н.С. та ін. Дослідженням селенгу та застосуванням його підприємствами вивчали Балабанов І.Т., Коваленко Н.В., Корсакова О.С., Уманець-Ходаківська В.П., Хавранек П.М., Пересада А.А. та ін. Їх зусиллями були створені теоретичні і методологічні основи для подальшого дослідження лізингу та селенгу, а також його можливостей в інноваційних можливостях аграрних підприємств.

Мета статті визначити суть та проаналізувати стан інноваційної діяльності, дослідити розвиток селенових та лізингових операцій у фінансуванні інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор економіки України на сьогодні знаходиться в досить тяжкому становищі, а головними причинами слугують дві головні його проблеми: недостатня фінансова підтримка та низький рівень інноваційного розвитку сільськогосподарських підпри-

ємств. Ефективне поєднання даних компонентів створює умови для стрімкого розвитку сільського господарства країни. Обстеження інноваційної діяльності України у 2008-2010 рр. свідчить, що знизилась частка інноваційних підприємств на 3% і становила 18% від загальної кількості підприємств. У 2008 р. 11,2% підприємств здійснювали маркетингові та організаційні інновації, але у 2010 р. їх частка зменшилась на 4,8%.

Для сільськогосподарських підприємств інноваційна діяльність є важливим індикатором розвитку. В Україні найбільше в лізингу знаходяться транспорт (59,90%) та сільськогосподарська техніка (16,61%). На сьогодні загальний річний обсяг лізингових угод у світі становить приблизно 512 млрд. дол. США. Лізинг посідає важливе місце в економіці багатьох країн і є ознакою їхнього прогресивного розвитку. В США лізинг є найбільшим джерелом зовнішнього фінансування, за допомогою якого придбаваються близько 50% техніки. У країнах Чехії, Естонії, Угорщині оновлення основних фондів підприємства на 30-40% відбувається за рахунок лізингу [1].

Фінансування інноваційної діяльності підприємств виступає основою науково-технічного прогресу й технологічної модернізації виробничих потужностей і зміцнення їх конкурентних позицій на вітчизняному та світовому ринку. Одними з альтернативних способів фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств є лізинг та селенг, які використовуються при нестачі власних коштів, а також при капітальних вкладеннях в проекти з невеликим періодом експлуатації або з високим ступенем змінності технології [2].

Лізинг є однією з найбільш перспективних форм залучення позикових коштів. Він розглядається як один з різновидів довгострокового кредиту, що надається в натуральній формі і погашається у розстрочку. Гострий дефіцит інвестиційних ресурсів, з одного боку, і значна кількість невикористовуваних виробничих об'єктів. Обладнання внаслідок економічного спаду, з іншого, створюють передумови для широкого використання інвестиційного лізингу в інвестиційній діяльності компаній і фірм.

Лізинг – це доволі складне і багатогранне економічне явище, яке поєднує в собі операції купівлі-продажу, оренди, кредитування та інвестування фінансової та підприємницької діяльності. Придбання в лізинг – це швидка і проста можливість підприємства оновити застарілу матеріально – тех-

нічну базу та як наслідок – можливість відновити або збільшити потенціал господарства та покращити якість сільськогосподарської продукції відповідно до вимог сьогодення. Лізинг примирює протиріччя між підприємством, у якого немає коштів на модернізацію та оновлення матеріально – технічної бази, і банку, який неохоче надає цьому підприємству кредит, так як не має достатніх гарантій повернення інвестованих коштів. Лізингова операція вигідна усім учасникам: одна сторона отримує грошові кошти, який виплачується поетапно, та потрібне устаткування, інша сторона – гарантію повернення кредиту, так як об'єкт лізингу є власністю лізингодавця чи банку, що фінансує лізингову операцію, до надходження останнього платежу. Лізинг може дати потужний поштовх процесам приватизації, конверсії, оновлення матеріально – технічної бази підприємств, оптимізувати використання наявного машинного-тракторного парку і на вигідних умовах отримати найсучасніше вітчизняне та зарубіжне устаткування [3].

З економічної точки зору операція лізингу багата в чому схожа з довгостроковим кредитуванням на закупівлю устаткування й інших видів основних виробничих фондів.

Лізингодержувач за користування об'єктом лізингу вносить періодичні лізингові платежі. Лізингові платежі відповідно до законодавства України відносяться на валові витрати виробництва та обігу лізингодержувача.

Лізингові платежі включають: суму, яка відшкодовує при кожному платежі частину вартості об'єкта лізингу, що амортизується за строк, за який вноситься лізинговий платіж; суму, що сплачується лізингодавцю як процент за залучений ним кредит для придбання майна за договором лізингу; платіж як винагороду лізингодавцю за отримане у лізинг майно; відшкодування страхових платежів за договором страхування об'єкта лізингу, якщо об'єкт застрахований лізингодавцем; інші витрати лізингодавця, передбачені договором лізингу [3].

Екзотикою для України, але достатньо відомою у світі формою фінансування є селенг, який відрізняється від традиційних форм вкладення коштів. У зарубіжній практиці селенг перетворився на один з важливих інструментів фінансування інноваційної діяльності у різних сферах бізнесу. Так, у США об'єм селенгових операцій перевищує 10 млрд. дол., а у Західній Європі – 20 млрд. дол. [5].

Узагальненню поняття «селенгу» присвятили свої наукові праці вітчизняні та зарубіжні вчені, які в цілому виокремлюють декілька підходів до його тлумачення, але найбільшого розповсюдження набули трактування його як:

- різновид лізингу, спеціальна умова (зобов'язання), передбачена договором майнового найму. Полягає у переданні власником прав на користування і розпорядження його майном селенг-компанії за певну плату, але за умови, що він залишається власником переданого майна і може на першу вимогу повернути його [5];

- двосторонній процес, який регламентується угодою майнового найму і полягає в передачі власником своїх прав у користуванні та розпорядженні його майном селенг-компанії за визначену плату [4];

- специфічна форма зобов'язання, що складається в передачі власником (юридичною або фізичною особою) прав на користування і розпорядження його майном на установлений термін та за певну плату [6];

- інвестиційна стратегія підприємства, яка орієнтується на конкретних людей та конкретні підприємства. Передбачає собою залучення особистих коштів фізичних та юридичних осіб до діяльності підприємств, які переносячи труднощі з фінансовими ресурсами [7];

- це окремий випадок лізингу, який передбачає двосторонню угоду майнового найму. Згідно з цією угодою, власник передає селенговій компанії права використання і розпорядження своїм майном. Він залишається власником, одержує за це окрему плату і може за першою вимогою повернути своє майно [8];

- грошово-майнова операція, за якої власник майна чи коштів передає селенг-фірмі за певну плату свої права на використання грошей чи майна з безумовним їх поверненням за першою вимогою [6].

- один із способів фінансування різних інноваційних програм підприємств [4].

Об'єктом селенгу виступають: гроші, цінні папери, земельні ділянки, підприємства, а також будь-яке нерухоме і рухоме майно, яке може бути віднесене до основних фондів: машини, устаткування, транспортні засоби, обчислювальна та інша техніка, будинки, споруди, системи телекомунікацій тощо, не заборонене законодавством до вільного обігу на ринку [5].

Суб'єктами селенгу є:

- постачальники предмету селенгу – фізичні особи, підприємства, організації та інші суб'єкти господарювання, які є власниками об'єкту селінгу та бажають здати його в найм;

- селенгодавець – суб'єкт господарювання, який надає в користування селенгоотримувачу об'єкт селенгу за договором селенгу (банківські або не банківські фінансові установи (селенгові компанії));

- селенгодержувачі (користувачі) – це суб'єкти господарювання, які бажають отримати на певний термін і використовувати в своїй діяльності об'єкт селенгу.

Сутність селенгу полягає в наданні селенгодавцем у користування на певний строк селенгоотримувачу майна, що є власністю постачальника предмета селенгу. Селенг має схожі риси з лізингом. Але селенг відрізняється від лізинга тим, що при лізингу обладнання в кінці – кінців викуповується, а при селенгу майно не міняє свого власника. Розглянемо приклад селенгової операції, яка буде застосовуватися у сільськогосподарському підприємстві.

Аграрне підприємство «А» має у власності сучасну італійську зерносушарку, котра на даний момент йому не потрібна. Але через певний проміжок часу дана зерносушарка знадобиться. В зв'язку з цим підприємство продавати зерносушарку не планує. Але і просто так зберігати у себе не отримуючи доходу від неї підприємство не бажає. В зв'язку з цим аграрне підприємство знаходить селенгову компанію і надає їй дану зерносушарку в оренду. Але селенгова компанія не являється аграрним підприємством і не планує використовувати її у власній діяльності. Тому селенгова компанія віддає дану зерносушарку в оренду іншому аграрному підприємству «Б» за більш високу орендну плату. Аграрне підприємство «Б» не має можливості придбати таку зерносушарку, в зв'язку з чим воно бере її чітко на певний період. Селенгова компанія отримує від аграрного підприємства «Б» орендну плату і частину цієї плати залишає собі, а частину виплачує аграрному підприємству «А». Коли закінчується строк

оренди, селенгова компанія забирає зерносушарку у аграрного підприємства «Б» и повертає аграрному підприємству «А».

Існує декілька причин чому аграрне підприємство «Б» бажає взяти зерносушарку в просту оренду без права викупу:

Перша причина. При селенгу щомісячні платежі значно менші, ніж при лізингу. Адаже при селенгу аграрне підприємство «Б» сплачує тільки за оренду зерносушарки. Викупувати дане обладнання не потрібно та є можливість при цьому зекономити кошти для поповнення власних оборотних коштів та придбання у власність аналогічної нової зерносушарки від заводу виробника.

Друга причина. Аграрному підприємству «Б» вигідно скористатися селенговою операцією в зв'язку з тим, що можна не купуючи зерносушарку випробувати її та оцінити всі переваги та недоліки і вже потім прийняти рішення про купівлю, якщо дане обладнання повністю відповідає вимогам. Таким способом можна випробувати в роботі не одну зерносушарку, а декілька. І тільки після цього зробити вибір для купівлі.

За формою фінансування селенгова діяльність наближена до банківської діяльності. Вона може здійснюватися будь-якими торгово-промисловими підприємствами як побічна операція. Однак економічно доцільно створювати селенг-компанії.

При селенгових операціях фізичні особи здають внайми в більшості випадках грошові кошти. Між грошима, що взяті в кредит, і грошима, які взяті внайми, є наступні відмінності:

1. при кредиті змінюються права власності. При селенгу власник грошей, що здає внайми, не губить своїх прав на них;

2. коли фірма отримала гроші внайми від селенгової компанії і збанкрутувала, то, згідно з законом про банкрутство її майно, спочатку повертається дійсним власникам все те, що їй належить. Решта майна продається на аукціоні і ділиться між кредиторами. В зв'язку з цим банки для покриття ризику під неповернення кредиту повинні створювати резервні фонди, в яких мертвіє значна частина капіталу;

3. при передачі майна у найм податком обкладається тільки прибуток, отриманий від операції, а не вся сума. При кредиті податок береться з усієї суми кредиту [5].

Практика показує, що селенг можна використувати при глибоких кризах підприємств та при гнучкій системі господарювання. Селенг є ефективним інструментом фінансування різних сфер підприємницької діяльності в умовах ризику. У сучасних умовах для розвитку селенгу відкриваються хороші перспективи. Сьогодні в економіці України наявні умови для розвитку селенгу, пересудим у малому бізнесі, а саме:

1. зменшення обсягу ліквідних коштів через постійні труднощі на грошовому ринку;

2. загострення конкуренції, яке вимагає оптимізації вкладення капіталу;

3. зменшення прибутку у господарських суб'єктів, що обмежує їх можливість вкладення достатньої суми коштів у розвиток нової технології і розширення виробництва.

Селенг загострює конкурентну боротьбу на грошовому ринку і направляє її на зменшення ціни послуг (наприклад, процента за кредит).

Селенг використовують у своїй діяльності закордонні підприємства переважно малого та середнього бізнесу, але в Україні дане джерело фінансування інноваційної діяльності не набуло широкого розповсюдження в зв'язку з тим, що більшість селенгових компаній були задіяні в фінансових пірамідах (фінансових аферах). Непопулярність селенгових операцій обумовлений також і іншими причинами: відсутність фінансових установ (селенгових компаній), недовіра вітчизняними виробними селенг компаніям, нерозуміння вітчизняними аграрними підприємствами фінансових механізмів інвестування нестабільністю економічного і політичного середовища, нерегульованість даного питання чинним законодавством, відсутність передумов для створення селенгової інфраструктури, інертність держави в питаннях розвитку селенгу, побоювання аграрних підприємств втратити контроль за власним майном передавши його у користування селенгової компанії.

Селенг – це реальний механізм втягнення грошей населення у виробничу сферу зокрема та в економіку країни в цілому. На жаль, деякі селенгові компанії разом з довірчими товариствами в попередні роки скомпрометували себе в Україні та країнах СНД. Практика застосування селенгових операцій в фінансуванні інноваційних проектів сільськогосподарських підприємств знаходиться на базовому рівні. Однією з причин такої ситуації можна назвати недовіру національних сільськогосподарських товаровиробників у зв'язку з тим, що багато громадян в попередні роки на селенгових операціях втратили чимало грошових коштів.

Висновки і пропозиції. В умовах економічної нестабільності в Україні, коли значно знизилось фінансування капітальних вкладень в оновлення основних засобів у зв'язку з недостатністю прибутку підприємств і значним зменшенням виробництва, застосування лізингу та селенгу у фінансуванні інвестицій є найбільш доцільним і може сприяти збереженню ліквідності більшості підприємств.

Отже, селенг та лізинг в умовах браку власних фінансових ресурсів і обмеженому доступу до кредитних ресурсів є одними із ефективних форм фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. При правильному і обґрунтованому підході до застосування даних методів фінансування підприємств матимуть змогу використовувати модернізовану техніку та обладнання, що сприятиме їх інноваційному розвитку в перспективі.

Список літератури:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Янковський К.П. Организация инвестиционной и инновационной деятельности / К.П. Янковський, І.Ф. Мухарь. – П. : Омега, 2001. – 488 с.
3. Пересада А.А. Інвестування : навчально-методичний посібник / А.А. Пересада. – К. : КНЕУ, 2001. – 251с.
4. Матеріали сайту Вільна енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Селенг>.
5. Унінець-Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг: Теорія і практика / В.П. Унінець – Ходаківська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
6. Коваленко Н.В. Ринок фінансових послуг / Н.В. Коваленко, О.С. Корсакова. – Алчевськ : ДонДТУ, 2009. – 110 с.
7. Балабанов І.Т. Основи фінансового менеджмента. Как управлять капиталом? / І.Т. Балабанов. – М., 1995. – 350 с.
8. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування / А.П. Дука. – К. : Каравела, 2008. – 432 с.

Петренко В. С.

Херсонський державний університет

Карнаушенко А. С.

Херсонський державний аграрний університет

ПУТИ РАЗВИТИЯ СЕЛЕНГА И ЛИЗИНГА В АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ

Резюме

В данной статье раскрыта экономическая суть селенга и лизинга, осуществлен анализ современного состояния применения селеновых и лизинговых операций сельскими хозяйствами и установлено, что их состояние неудовлетворительное. Авторами приведен пример применения селенга в аграрном предприятии и перечислены преимущества, которые получают предприятия от селеновых операций. В результате исследования обнаружено большое количество причин, которые влияют на непопулярность селеновых операций. Считаем, что решение указанных проблем откроет новые перспективы привлечения финансовых ресурсов для развития инновационной деятельности предприятий.

Ключевые слова: селенг, лизинг, источники финансирования, объект селенга, субъекты селенга, финансирование инновационной деятельности, аграрные предприятия.

Petrenko V. S.

Kherson State University

Karnaushenko A. S.

Kherson State Agrarian University

FUTURE DEVELOPMENT SELING AND LEASING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES UKRAINE

Summary

In this article the economic substance of the Selenga and leasing, analyzes the current state of the use of selenium and leasing of Agriculture and found that their poor condition. The authors use an example Selenga agricultural enterprises and listed the benefits for the companies selenium operations. The study found a large number of causes that affect the unpopularity of selenium operations, we believe that the solution to the above problem, open up new prospects for raising funds for the development of innovation activity.

Key words: Selenge, leasing, financing sources, object Selenga, subjects Selenga, innovation financing, agricultural enterprises.